

BARÁTHI OTTÓ

Dr. Fancsik János, Salgótarján polihisztora 90 éves

Az ünnepelt nagy köztiszteletnek örvendő, Salgótarjánban széles körben jól ismert személyiség. Orvos, közéleti szereplő, természetbúvár, fotós, közíró – igazi polihisztor, elismert lokálpatrióta. Jómagam éppen 50 éve ismerem minden tisztében, az utóbbi évtizedben közelebbről is. Még így is nagy megtiszteltetés számomra, hogy a Palócföld szerkesztősége nevében is én köszönhetem őt születésnapja alkalmából.

Emlékezetes gyermek- és iskolás évek

Fancsik János 1932-ben, az akkoriban épülni kezdő Rokkantelepen látta meg a napvilágot. Édesapja a várossá válás napjától nyugdíjazásáig a városháza alkalmazottja volt, édesanyja a család – benne a két fiú – ellátásáról gondoskodott. Szülei neveltetésének és saját szorgalmának köszönhetette kitűnő tanulmányi eredményét, amiért Förster Kálmán polgármestertől két alkalommal is jutalmat kapott. Büszkén vallották magukat „rokkantinak”, ahol a kertek alatt folyt a patak, és ahol „tólat” fogtak. A Pécskőn szedeztek és gombáztak. A Fancsik-nagyapjától pedig megtanulta tisztelni a természetet, amely ma is rabul ejti.

Az iskoláira is szívesen emlékezik. A „Cigány utca”-i iskola épületei ugyan kopottak, de mindig tiszták voltak. A tanulói között cigány, zsidó, „magyar”, szegény és gazdag gyerek egyaránt volt, mind jól megfértek egymással. Tanítóik nem „csak” tanítottak, de példájukkal is neveltek.

Steiner tanító úrra, Fekete Gyula bácsira és másokra ma is jól emlékszik és tisztelettel gondol.

Egyértelmű volt, hogy az akkori – később Madách Imréről elnevezett – gimnáziumban tanult tovább, ahol Fayl Frigyes, Vadászi Bertalan, Gyórfy Dezső és más kitűnő tanárok tanítottak, segítették emberré válásukat. Ő maga inkább a humán tárgyakat kedvelte. Ezekre az évekre a háború nyomta rá bélyegét, a trianoni határok „tologatása” pedig többször is megváltoztatta a diákok és a tanári kar összetételét is. Sok volt a kényszerű szünet, egyes tankönyvekből egész fejezetek tanítása kimaradt. 1950-ben úgy érettségizett, hogy kémiaát komolyabban nem is tanulhatott.

Pécs áldás-adománya: diploma és feleség

Így aztán az egyetemi tanulmányai során volt is mit bepótolnia. Ugyanis – minthogy az orvosegyetemhez szükséges tantárgyak döntő többségét kedvelte, orvostanhallgató bátyja példája pedig motiválta – a pesti orvosi egyetemre jelentkezett. Pécsre vették fel, ám ezt a lehetőséget is örömmel fogadta. Élvezte a tanulást, a tudáshoz jutást, ami nem csoda, hiszen olyan tanárai voltak, mint Szentágothai János, Romhányi György, Donhoffer Szilárd, Kerpel-Fonius Ödön és Hámori Artúr professzorok. Nekik és az egyetem családias légkörének is köszönheti, hogy az orvosi hivatást egy életre megszerette.

Nagyon jól érezte magát a gyönyörű dunántúli nagyvárosban, ahol a szerelmével is megismerkedett, és akivel még az egyetemi éve idején a pécsi székesegyházban össze is házasodtak. Hogy akkor mégis miért jött haza? Talán a fiatal orvosként meghalt bátyja helyett is szeretett volna itt élő szülei felé törleszteni közös adósságukból. S a kihívás is vonzotta, vajon a szülővárosában el tudja-e orvosként fogadtatni magát. A házasságkötésük után azonnal haza is költöztek Salgótarjánba. Alig egy év múlva, pontosan azon a napon, amikor az orvosi diplomáját Pécssett átvette, megszületett első kislányuk is.

Orvosi hivatása első időszakában

Amikor 1956 szeptemberében megkezdte orvosi hivatását, az esti órákban még a hazabocsájtott betegek otthoni injekciós kúrát is vállalta. A városban akkor még nem volt rendszeres buszjárat, és ha éppen az acélgyári kolóniákban vagy a „nagyállomáson” volt egy-egy beteg, a két-három órás „túrával” el is telt az estéje. Szívesen ment, ha hívták, érezte a bizalmat, miközben az alacsony kezdő orvosi fizetését is kiegészíthette. A volt

bányai kórházban, a dr. Telmányi József vezette II. sz. belgyógyászati osztályon volt szigorló orvos, ahol szakvizsgát is szerzett belgyógyászatból. Megrázó élményként vett részt az 1956. december 8-i sortűz sebesültjeinek ellátásában. Az ezt követő körzeti orvosi „kihelyezés” után Mezey főorvos hívta vissza adjunktusnak. Az új kórház megnyitása után, 1967-ben felkérték a reumatológiai osztály megszervezésére, amelynek sikeres végrehajtása után megbízták az osztály vezetésével. A szükséges szakmai ismereteket az ORFI-ban szerezte meg, és az újabb szakvizsga után a főorvosi kinevezését is megkapta. Néhány év alatt kialakult a teljes szakmai stáb. Az ORFI-ban szerzett tapasztalataira és jó kapcsolataira építve bekerültek az országos vérkeringésbe. Sokan jöttek tapasztalatcsere-re a gyógyvíz nélküli, modern fiziko- és hidroterápiával rendelkező, a többi klinikai osztállyal szorosán együttműködő reumatológiára. Tekintettel Salgótarján és környéke akkoriban kiváló szállodai és egyéb turisztikai adottságaira, gyakran rendeztek itt országos szakmai konferenciákat.

A megyei egészségügyi irányítás élen

Már-már látta beérni munkája gyümölcsét, amikor a megyei tanács egyik „illetékes” elnökhelyettese megkereste, hogy vállalja el a megyei főorvosi állást. Ami egyben a megyei tanács egészségügyi osztályának vezetésével is együtt járt. Nem mondott nemet, mert a kihívás motiválta, az új feladat érdekelte. Én magam is ekkor, 1972-ben a megyei tanácson kerültem kapcsolatba Fancsik Jánossal. A magas termetű, jó megjelenésű, 40 éves szakember a megyei osztályvezetők 14 fős gárdájából is kitűnt határozott fellépésével, széleskörű tájékozottságával, higgadt hozzászólásával, újszerű, racionális döntéseivel, amelyek eredményeként is javult a megye táppénzes helyzete, szorosabbá vált az együttműködés a megye kórházai között, lendületet vett a tudományos tevékenység.

Mínthogy a vállalása a tanácsi igazgatásban átmeneti időszakra szólt, és amikor az utódja biztosított volt, visszamehetett a kórházba. Igaz, azzal a feltétellel, ha elvállalja az intézmény igazgatását. Amire ugyancsak igent mondott. A szakmai munkája mellett újabb három évig volt a megyei kórház főigazgató főorvosa. Ezt követően a reumatológia osztályvezető főorvosaként dolgozott 1992. évi nyugdíjazásáig. Negyvenkét év után vonult nyugdíjba, de egy jó évtizedig még részt vett a szakellátásban.

Jelentős közéleti szerepeiben

Dr. Fancsik János a „nagypolitikával” ugyan soha nem kívánt foglalkozni, ám az országgyűlési képviselővé történő jelölését nagy megtisztetésnek tartotta. Meg is kapta a bizalmat, és élt is vele. 1980–1985 között volt a parlament tagja, ahol a kor szellemiségéből adódóan sok volt az üresjárat, a formalitás, de már akkor is elhangzottak figyelmet kiváltó hozzászólások, interpellációk, felvetődtek kényes kérdések is. A bizottságokban pedig időnként ugyanolyan éles viták zajlottak, mint mostanában. Igaz, akkor az álláspontok az adott témáról alkotott véleményként, nem a pártokhoz tartozás szerint ütköztek egymással. A rendszerváltás után a város önkormányzati képviselőjelöltjeként vállalta a megmérettetést, sikerrel. Amikor korelnökként a testület alakuló ülését levezette, tele volt bizakodással és örült, hogy végre egy demokratikusan választott, szabadon vitázó, értelmes döntéseket hozó városi testület tagja lehet. Rövidesen azonban csalódnia kellett. Felesleges, időt rabló indulatok, intoleranciák törtek felszínre, amelyektől igyekezett magát távol tartani és álláspontját a legjobb belátása szerint kialakítani. Számos kezdeményezését és javaslatát is elfogadta a testület, a következő ciklusban azonban már nem vállalta a jelölést.

A közjó önzetlen szolgálatában

Orvosi gyógyító és egészségügyi irányító munkája, aktív közéleti szerepvállalása mellett – idejét és energiáit sem kímélve – folyamatosan kivette részét a közjó szolgálatából, sőt a hobbijait is képes volt a közügyek érdekében kamatoztatni. Kiemelhető a természet és a környezet védelmét szolgáló munkája, a tudományos ismeretterjesztő és fotós tevékenysége, szak- és közírói munkássága. Amelyek mintegy következményei kreatív alkatának, kritikus énjének, jobbító szándékának, szüntelenül munkáló tenni akarásának. Integráns része ez és értékes sajátja a lokálpatrióta személyiségének. Annak a városlakónak, aki miközben megtartja belső integritását, paradox módon szívesen megmutatja magát a dolgokról való álláspontjában szóban, írásban és a fotói által. Szereti magát az elvei által kifejezni, ahogy mondta nekem egy vele készített „nagyinterjúban”.

Aki ismeri – mint jómagam is –, pontosan tudja, Fancsik János soha nem a szubjektumát akarja kiadni, de azokat a nézeteket, gondolatokat, észrevételeket és javaslatokat kívánja közreadni, amelyek a természetről, a környezetről, a szülővárosáról és lakóiról benne megfogalmazódnak. Úgy

érzi, hogy ezeket meg kell osztania másokkal is. A közjó iránti elkötelezettségéről a szakmai és civil szervezetekben, a sportéletben betöltött funkciói és végzett munkái tanúskodnak.

Írói-közírói munkásságát ismereteim szerint mintegy húsz önálló vagy társszerzőkkel írt könyv, kiadvány fémjelzi. Több tucat, folyóiratokban megjelent tanulmány, írás, számtalan újságcikk szerzője. Az előbbiekből a Búvár, a Honismeret, a Magyar Reumatológia, a Palócföld és Természetbúvár folyóiratban megjelent értékes dolgozatait emelem ki. A Nógrád c. napilapban *Jelentés a hegyről* c. sorozatírásában gyönyörű természeti környezetünket varázsolja szemünk elé, a Tarjáni Városlakó Magazinban igazi lokálpatriótaként szólal meg. Művészi képességei érdekes rajzaiban, értékes fotóalbumaiban kelnek életre. Országszerte ismertté vált a *Vallomások a Karancs-Medves vidékéről* c., 1987-ben napvilágot látott kötete. 2009-ben jelentette meg a *Képes kórház történet: Salgótarján* c., emblemikus, fotókkal igen gazdagon illusztrált, már-már albumminőségű intézménytörténeti kiadványát. A *Rokkantleleptől a Vásártérig* c., 2016-ban megjelent, olvasmányos család- és várostörténeti könyve mestermunka a memoár műfajában is.

A hippokratészi eskü szellemében

Jól ismert polihisztor énjen és munkásságán belül elsősorban orvosnak tartja magát, minden más munkáját, közéleti szereplését és még a hobbi-jait is hivatásának rendelte alá. Ám az utóbbiakat sem tartotta felesleges időtöltésnek, szakmaidegen elkalandozásnak. Hiszen – mint mondja – látókörét szélesítették, ember- és környezetismeretét bővítették, és hasznosultak valahol a gyógyító munkájában is. Orvosi hitvallása szerint – a hippokratészi eskü szellemében – első a betegek üdve, vallja, hogy nem a betegséget, hanem az egész embert kell gyógyítani. S milyen különös és nagyszerű: a hippokratészi szellemiség az ő esetében kisugárzik és kivetül a városára és a közügyekre is. Nála az egész áttekintésében, állandó vizsgálatában, permanens látélet készítésében, a helyi társadalom és közösség megjavításának lüktető, izgató és készítő szándékában jelenik meg. Fancsik doktor látásmódja – amelynek során azt is észreveszi, amit száz más városlakó és -vezető sem – egészen egyedi módon éles. Összefüggésekben való gondolkodása, empátiás, elemző és szintetizáló képessége, kritikai érzéke, előadói és íráskészsége – domináns személyiségjegyei. Értékes cikkei e sorok írásáig is sorra látnak napvilágot a megyei és városi lapokban, önálló bejegyzései, kritikai észrevételei, előremutató javaslatai az internet közösségi oldalain. Utóbbiakkal időként megkeresi a városve-

zetést is: örül, amikor választ kap, és még inkább, amikor méltányolják felvetéseit, javaslatait. Kitűnő – információgazdag és „szövegkész” – interjúalany, gyakori szereplője a helyi sajtónak és az országos médiumoknak is. Aktivitása töretlen, ötletekből és javaslatokból kifogyhatatlan, tenni akarása egyedülálló. Élete, munkássága példaértékű nemcsak a jelen generációk, de a következő nemzedékek számára is.

A díszpolgári cím és a vasdiploma fényében

Tudja, hogy egyedül nem juthatott volna „idáig”. Sokat köszönhet családjának. Sajnos, hű társa, erős támasza, Marika, a felesége négy éve nincs már vele. Azóta egyedül él, de korántsem magányosan. Két lánya szeretettel veszi körül, bizton számíthat rájuk, miként felnőtt unokáira is. Sőt, már dédunokáinak is örülhet. Segítették munkájában a kiváló orvoskollégái, akik közül már szintén sokat elveszített. De ott vannak a mai napig is tagtársai a fotóklubban és a múzeumbaráti körben, amely közösségeknek ma is aktív tagja. Barátai – reményei szerint köztük e sorok írója is – ha csak tehetik, felkeresik, látogatják, szívesen beszélgetnek vele. Ez is erősíti őt abban, hogy elégedett embernek tudja magát, érezze, hogy elismerik, tisztelik, megbecsülik. Ezt igazolja a sok-sok kitüntetés, amelyek közül különösen büszke Salgótarján díszpolgári címére és az orvosszakmai elismerésire. Hálás a Sorsnak, hogy az elmúlt év őszén a Pécsi Egyetem aulájában – önállóan odautazva érte – átvehette orvosi Vasdiplomáját, amellyel 65 éven át végzett értékes gyógyító tevékenységét ismerte el az egyetem.

Régen és jól ismerem Fancsik Jánost. Rövid laudációmban mégis csak felvillantottam életútjának főbb állomásait, pályájának és munkásságának egyes fejezeteit. Csak részben mutathattam meg emberi értékeit, személyiségének széles spektrumát, sugárzó szellemiségét. Érték és élmény nekem, hogy félévszázados ismeretségünk és immár több, mint tízéves jószomszédságunk révén kitűnő kvalitásait praktikusan megtapasztaltam, amelyek által is közelebb kerültünk egymáshoz. Amit mintegy megemel mentalitásunk hasonlósága, világlátásunk közelsége és különösen a lokálpatrióta szellemiségünk és a polgári értékrendünk. Nagy szerencsém, hogy sokat diskurálhattunk. Büszke vagyok a manapság még barátok között is ritkaságszámba menő levelezésünkre. Aminek a jelentőségére utaló latin bölcsességet tőle is gyakran hallom: verba volant, scripta manent. Ezért is örülök, hogy ezt a laudációt megírhattam. Kívánunk Neked, János bátyám, további alkotó energiákat, sok erőt és jó egészséget! Isten éltesse még nagyon sokáig körünkben és épülésünkre is szeretett szülővárosod megtartó miliójében!